

W

2

1962

ЛІТЕРАТУРА

в школі

ЛІТЕРАТУРА

ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ
УРСР

в школі

Дванадцятий рік видання

З М І С Т

Стор.

Словесник — боєць передової лінії
ідеологічного фронту 3

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Ю. С. Кобилецький — Утвердження
методу соціалістичного реалізму в
українській радянській літературі
20-х років 8
М. С. Федорчук — Український істо-
ричний роман післявоєнного часу 16

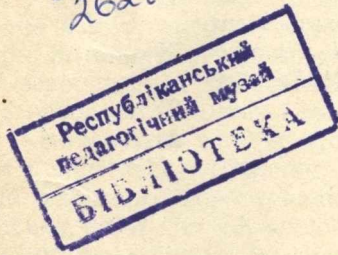
МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ

Д. П. Іващенко — Замітки про уроки
літератури 26
П. Г. Моренець — Вивчення оповідан-
ня О. Донченка «Сад» у 5 класі . 32
П. Т. Гаврилов — Робота над опові-
данням П. Байдебури «Дружба»
в 6 класі 38
Є. І. Жицький — Вивчення теми «Роз-
виток байки в українській літера-
турі» 44
Ж. О. Гуменюк — «Новина» В. Стефа-
ника в 10 класі 48
О. Т. Войнова, В. Л. Омеляненко —
Про виразне читання 54
К. О. Ходосов — Шкільна літератур-
на преса 61

НАРИСИ ПРО МАЙСТРІВ

Олександр Тесля — Праця і пісня . 65

17669
2628 н.с.



2

1 9 6 2

БЕРЕЗЕНЬ—КВІТЕНЬ
ДЕРЖАВНЕ
УЧБОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ
ВИДАВНИЦТВО
„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“
К И Ї В

Трибуна словесника

- М. П. Миценко* — Предмет цікавим
робить учитель, але... 70
- І. І. Сорокопуд* — Інтерес треба ви-
кликати 73
- А. П. Коржупова* — Що посієш 75
- В. Я. Неділько* — Трамплін чи бар'єр? 78

Критика і бібліографія

- Ф. П. Погребенник* — Матеріали до
вивчення історії української літе-
ратури, том III 80
- М. Т. Чечот* — А. П. Коржупова. На-
очність на уроках української літе-
ратури 82
- Є. Є. Кравченко* — Ю. П. Ступак. Біб-
ліографічна робота вчителя літера-
тури 84

Літературний календар

- І. С. П'ятаков* — О. І. Герцен (До
150-річчя з дня народження) 86
- Б. А. Буяльський* — Чарльз Діккенс
(До 150-річчя з дня народження) 88

Консультація

- Н. М. Рева* — Організація читацьких
конференцій і диспутів 90

Хроніка

- Засідання науково-координаційної ра-
ди з проблем методики літератури 94
- М. І. Дасюк* — «Суботи» М. Коцюбин-
ського продовжуються 95
- Нові книги 96

Сл

Величні
креслені но
трудоуших на
шення в ім'
Поряд
ситься пита
вого суспілл
вдання спр
На всі
ням ідейно
одним з пе
вдання вих
багатство,
людини —
літехнічна
культура,
«У вс
відіграє ос
КПРС.— І
вати ім к
стях, до р
додержан
ні підрост
яких по
всіляко п
луванням
На Б
напередо
вання но
ним пока
Нов
нашого
боротьб
гляду м
ські і п
радї Л.
ня дітей
Всі

М.
політвід

Трамплін чи бар'єр?

Так. Література — предмет цікавий. Викладати її треба теж цікаво, захоплююче. Тільки тоді знання учнів з літератури будуть міцними, глибокими. Тільки тоді література вийде з ряду звичайних предметів і стане для учнів добрим другом і порадиником, школою життя.

Є чимало причин того, що література часто викладається нудно, нецікаво і учні не люблять її.

Можна говорити про невисоку художню якість деяких програмних творів, про відсутність потрібних навчальних кінофільмів та пластинок з записом літературних творів. Можна вказати на те, що якась невелика частина вчителів по-ремісницькому ставиться до своїх обов'язків і не тільки не виховує інтересу до літератури, а, навпаки, вбиває його. Ще мають місце й такі ганебні факти. Учителька однієї з київських шкіл, даючи учням завдання прочитати «Енеїду», «прокоментувала» його в такий спосіб: нічого цікавого й корисного для себе в «Енеїді» ви не знайдете. Але що робити — доведеться понудьгувати кілька годин, програма вимагає...

Існують ще й інші причини.

Ми маємо на меті спинитись на тому, як допомагають (чи перешкоджають) творчій роботі вчителя інспекторські та всілякі інші перевірки.

Приїзд інспектора районного чи обласного відділу народної освіти або методиста Інституту вдосконалення вчителів — подія для школи. Учителі чекають, що ці товариші, як більш досвідчені й знаючі, уважно ознайомляться з їхньою роботою, вкажуть на недоліки і допоможуть їх виправити, відзначать те нове, творче, що є у роботі вчителів.

І справді — приїзд висококваліфікованого фахівця, досвідченого педагога і методиста літератури, його поради і вказівки часто служать тим трампліном, відштовхуючись від якого словесники часом досягають нових висот у викладанні літератури. Їх уроки стають цікавішими, багатшими за змістом, різноманітнішими за методами й формами.

Такі методисти не намагаються будь-що причепитись до дрібниць, вказати на незначні відхилення від плану уроку тощо. Вони оцінюють роботу вчителя, керуючись основним критерієм: знаннями учнів. Колись, ще до перебудови школи, мені довелось побути на уроках вчителя середньої школи № 3 м. Яготина О. С. Непорожнього разом із завідуючим районо В. С. Картушиним. Вивчали новелу «Новина» В. Стефаника. Урок проходив не у відповідності з канонами класичної методики. Хоча новела порівняно невелика за обсягом, все-таки більшість учителів дає учням завдання заздалегідь прочитати її вдома з тим, щоб мати більше часу для аналізу. О. Непорожній почав урок із читання твору, затративши на нього більше пів-уроку. Чи було це доцільно? Безперечно, так. Майстерне читання вчителя, підкреслення ним місць, особливо важливих для розуміння ідейно-художнього змісту, винятково сильний емоційний вплив твору викликали в учнів інтерес до новели, гаряче співчуття до тяжкої долі її героїв, бажання якомога більше взнати про творчість видатного українського письменника. (Ухиляючись від теми, скажемо, що в той же день на полицях шкільної і районної бібліотек не залишилось жодної книги В. Стефаника. І хіба не є це найпереконливішим свідченням ефективності уроку?). Після читання, яке буквально потрясло учнів, відбулась жвава, невимушена бесіда, яка на перший погляд не мала стрункого плану, але в процесі якої твір був достатньо проаналізований, учні знайшли відповіді на всі запитання, що в них виникли.

Мене цікавило — як поставиться до проведеного уроку завідуючий районо, до речі, не фахівець літератури. І як було приємно, коли В. С. Картушин відзначив як позитивний той факт, що урок зацікавив учнів, викликав у них інтерес до творчості В. Стефаника. Він констатував, що учні матеріал міцно засвоїли й правильно зрозуміли. Отже, вчитель підібрав ефективний спосіб його побудови і проведення. Вдумливий, ґрунтовний аналіз уроку окрилив учителя, який ще сміливіше почав шукати нових шляхів піднесення рівня знань учнів, широко й цікаво розгорнув позакласну роботу.

Згадується мені й інший урок, на якому учні одержали поняття про рим. Хвилини 15—20 перед кінцем уроку вчитель відвів на гру буріме. Перші дві пари рим записав він сам і сам же дібрав слова для віршика. Потім свої рими почали пропонувати діти.

У класі панувало веселе пожвавлення, ба, навіть шум — ніяк не можна було сказати, що на ньому «чути, як муха пролетить». Але з яким захопленням, з якою цікавістю працювали діти! Як старанно підшукували потрібні рими, намагалися, щоб строфи мали хоча б відносно завершену думку! Сказати, що учні міцно, назавжди запам'ятали, що таке рима та яка вона буває, — це значило б недооцінити урок. Адже ще важливішим наслідком був глибокий інтерес до віршування і перші спроби створити вірш. Цікаво, що після цього уроку діти ще довгий час приносили вчителеві свої віршики.

Але що було особливо відрадним у цьому уроці, так це те, що підготовлений і проведений він був, згідно з порадою інспектора райвно. Цей випадок розв'язав ініціативу вчителя, допоміг йому зробити уроки цікавішими, різноманітнішими і ефективнішими.

Добрим словом і з вдячністю згадують словесники вдумливих, ініціативних порадників, які по-справжньому допомагають у їх роботі, вказують шляхи до дитячих сердець, вчать збуджувати в учнів інтерес до літератури. Такими є методисти обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів: В. П. Галкін (Полтава), Є. М. Кублицький (Житомир), О. М. Федорова (Київський обласний ІУКУ), завідувачі райвно М. А. Якименко (м. Чорнобиль) і І. І. Сорокопуд (м. Канів), інспектор райвно М. О. Костенко (м. Фастів) та багато інших.

Спільним у їх роботі є творчий підхід до інспектування, уміння, не зв'язуючи ініціативи вчителя, керувати його роботою.

На жаль, ще часто трапляються й випадки, коли інспектування проводиться формально, методисти звертають увагу лише на одне — де б відшукати недолік, який можна записати до акта обстеження. Їх цікавить лише форма, лише схема уроку, а кожен новаторський прийом у роботі, яким би він не був ефективним, викликає недовірливу посмішку та іронічне зауваження: працювали колись без цього, обходились, чи ж варто ото собі голову сушити? Скажіть такому чиновнику від освіти, що література — предмет цікавий, що її треба любити, і почувте у відповідь: що там — цікавий, що там — любити. Знати треба програмний матеріал — і все тут. А вже коли вчитель хоч на крок відійде від рекомендованих методикою схем — дистанеться ж йому! Тут і усний рознос, і зауваження у всіх відмінках на нарадах, і ще тлозна й що!

Ні, ми, звичайно, не проти того, щоб вживати потрібних заходів (аж до найсуворіших!) до вчителів, які працюють по-ремісницькому, не забезпечують потрібного стану викладання і якості знань, а то — не побоїмося сказати — й просто калічать дітей.

Але біда в тому, що часто такі «майстри нудних уроків», як влучно назвав їх І. О. Синиця у своїй статті, перебувають у спокої та пошані, а вчителі, які намагаються дати учням якнайбільше, прагнуть запалити їх любов'ю до літератури, сміливо шукають нових шляхів (і притому інколи помиляються, бо відомо: хто не працює, той не робить помилок), попадають під критичний вогонь методистів-нездар.

Відомий випадок, коли інспектор райвно заборонив учителеві провести на уроці диспут на тему «Найвища краса — це краса вірності» (за романом О. Гончара «Пороносці»). Адже про це можна поговорити й на занятті літературного гуртка, сказав він.

А один інспектор зробив учителеві сувору нотацію за те, що на уроці, де вивчалась «Наталка Полтавка», діти сміялись...

І такий інспектор, бажаючи одного — аби все було спокійно, аби не мати зайвого клопоту, — націляє на «тихе життя» уже десятки директорів і сотні вчителів...

Завдання багатотисячної армії словесників — викладати так, щоб учні ґрунтовно засвоїли програмний матеріал, назавжди полюбили літературу. А це значить — літературу треба викладати цікаво, з вогником, з пристрастю. Найпершим же завданням директорів і завучів шкіл, інспекторів райвно та міських, методистів інститутів удосконалення кваліфікації вчителів є завдання підтримувати тих учителів, які шукають нові шляхи, роздмухувати вогник творчості. Зустрічаючись з окремими помилками в їх роботі, тактовно і переконливо вказувати на ці помилки й допомагати у їх виправленні. Підказувати вчителям літератури, як зробити їх уроки цікавими, високоєфективними і повноцінними.

В. Я. НЕДІЛЬКО
(Київ)